

MICHAŁ ANTONOWICZ

Język polski jako element współpracy międzykulturowej – na przykładzie stowarzyszeń polonijnych na terenie Przyirtysza w Syberii Zachodniej¹

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie współczesnej działalności stowarzyszeń polonijnych funkcjonujących na terytorium Przyirtysza na Syberii Zachodniej, ze szczególnym uwzględnieniem nauki języka polskiego. Przedstawiono sposób prowadzenia zajęć, obecność języka polskiego w placówkach oświatowych w Omsku oraz znaczenie języka polskiego dla osób uczęszczających na zajęcia organizowane przez stowarzyszenia polonijne. Artykuł ma charakter opisu etnograficznego, opartego na długoterminowych i stacjonarnych badaniach terenowych w Syberii Zachodniej.

Słowa kluczowe: Polacy na Syberii, nauka języka polskiego na Syberii, Przyirtysze, metoda etnograficzna

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie wybranych działań stowarzyszeń polonijnych funkcjonujących na terytorium Przyirtysza na Syberii Zachodniej, ze szczególnym uwzględnieniem działalności z zakresu nauki języka polskiego. Inicjatywy te, współcześnie skierowane do wszystkich mieszkańców Omska i okolic, służą tworzeniu pomostu międzykulturowego na omawianym obszarze.

Zdaniem etnologa Wojciecha Olszewskiego współczesne badania antropologiczne nad syberyjskimi Polakami powinny rozwijać się w dwóch kierunkach. Po pierwsze, to badania nad pomostowym charakterem tej grupy, będącej łącznikiem między narodem polskim a rosyjskim. Po drugie, studia nad współczesną Polonią na Syberii powinny skupić się na zagadnieniach

¹ Artykuł został zrealizowany w ramach grantu promotorskiego UMK pt. *Tożsamość kulturowa polskiej społeczności na terenach Średniego Przyirtysza na Syberii Zachodniej* (2503-NH), realizowanego pod kierunkiem naukowym dr. hab. Wojciecha Olszewskiego, prof. UMK.

związanych z tożsamością kulturową i poszukiwaniem aktualnych interpretacji zjawisk społeczno-kulturowych².

Zaprezentowany materiał został zebrany w trakcie badań terenowych na obszarze Przyirtysza. Badania zostały przeprowadzone metodą etnograficzną, wykorzystując jej podstawowe narzędzia – wywiady jakościowe (biograficzne, pogłębione, fokusowe) i obserwację uczestniczącą³. Ponadto przeanalizowano źródła zastałe – archiwalia stowarzyszeń polonijnych⁴ oraz artykuły lokalnych syberyjskich periodyków z przełomu XX i XXI wieku.

Stowarzyszenia polonijne

Upadek Związku Radzieckiego przyczynił się do zmian ustrojowych, społeczno-kulturowych, geopolitycznych i ekonomicznych. Jednym z aspektów przemian było „pojawienie się” grup mniejszościowych we wszystkich nowo powstałych państwach poradzieckich. Polacy, zależnie od miejsca zamieszkania, stanowili grupę mniejszości narodowej lub diasporę (Polonię).

Od lat 90. XX wieku polska społeczność na terytorium byłego Związku Radzieckiego, w tym na Syberii, rozpoczęła instytucjonalną działalność, której celem było między innymi podtrzymanie świadomości narodowej⁵. W po-

² W. Olszewskij: *Issledowanije polskoj diaspory w Sibiri. Dilemmy antropologii*. W: L. W. Tataurowa, W. A. Borzunow (red.): *Kultura russkich warchieologiczeskich issledowanijach. Sbornik naucznych statiej*. Omsk – Tiumien’ – Jekatierinburg 2014, Izd-wo Magiełan, s. 34–38.

³ M. Angrosino: *Badania etnograficzne i obserwacyjne*. Warszawa 2010, Wydawnictwo Naukowe PWN; P. Atkinson, M. Hammersley: *Metody badań terenowych*. Poznań 2000, Zysk i S-ka; I. Kabzińska: *Polacy na Białorusi – informacja o badaniach prowadzonych przez pracowników Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie*. „Etnografia Polska” 1995, t. XXXIX, z. 1–2; I. Kabzińska: *Metoda biograficzna w badaniach etnologicznych*. W: J. Kowalska, S. Szykiewicz, R. Tomicki (red.): *Czas zmiany, czas trwania. Studia etnologiczne*. Warszawa 2003, Biblioteka Etnografii Polskiej; M. Piotrowski: *Uwagi o metodyce terenowych badań etnograficznych*. W: T. Karwicka (red.): *Metodologiczne problemy współczesnych badań nad kulturą i tradycji*. Toruń 1991, Uniwersytet Mikołaja Kopernika.

⁴ Materiał pochodzący z archiwum stowarzyszeń polonijnych będzie kodowany w następującym porządku: nazwa stowarzyszenia, data, wydarzenie/postać/miejsce, np. [Rodzina, 2003, Obchody 3 maja] lub [Polonez, 2009, Płock].

⁵ A. Bobryk (red.): *Życie społeczne Polaków na Wschodzie. Wybrane zagadnienia*. Siedlce 2007, Archiwum Państwowe; A. Kuczyński, M. Michalska (red.): *Kultura i świadomość etniczna Polaków na Wschodzie*. Wrocław 2004, KEiAK UW, OBW

czątkowym okresie w stowarzyszeniach społeczno-kulturalnych zrzeszały się przede wszystkim osoby posiadające korzenie polskie lub utożsamiające się z narodem polskim. Współcześnie w działalność omawianych instytucji angażują się również osoby niepowiązane z narodem polskim, których celem jest między innymi poznanie kultury, języka i historii Polaków.

W rezultacie współczesne stowarzyszenia polonijne pełnią znacznie szerszą rolę. Z jednej strony przyczyniają się do podtrzymywania tożsamości kulturowej, zachowania kultury polskiej i pamięci o obecności Polaków na terytorium byłego Związku Radzieckiego. Z drugiej – niezależnie od narodowości lub wyznania, stanowią miejsce dialogu lokalnej społeczności. Udział w życiu organizacji jest dla jednych poczuciem obowiązku, demonstracją przynależności do danej grupy, dla innych sposobem rozwoju kompetencji językowych, artystycznych i organizatorskich.

Zgodnie z danymi ze spisu powszechnego z 2010 roku w obwodzie omskim żyje 2231 osób utożsamiających się z narodem polskim⁶. Przedstawiciele tej grupy skupiają się wokół stowarzyszeń polonijnych, a także przy kościołach katolickich w Omsku i Azowie. Na omawianym terenie polską społeczność zrzeszają:

- Omskie Obwodowe Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Rodzina-Семья” (dalej: „Rodzina-Семья”),
- Omska Obwodowa Organizacja Polska Centrum Kulturalno-Oświatowe „Polonez” (dalej: „Polonez”),
- Klub Polonii Przyirtysza.

Omskie Obwodowe Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Rodzina-Семья” oraz Omska Obwodowa Organizacja Polska Centrum Kulturalno-Oświatowa „Polonez” zrzeszają osoby utożsamiające się jako Polacy, posiadające korzenie polskie oraz „miłośników kultury polskiej”, i skupiają się na działalności społeczno-kulturalnych. Do podstawowych ich działań należy prowadzenie zajęć z języka polskiego, historii, kultury polskiej i jej upowszechnianie wśród syberyjskiej społeczności poprzez udział w wydarzeniach lokalnych oraz podtrzymywanie tożsamości kulturowej Polaków

UWr; A. Kuczyński, M. Marczyk (red.): *Polacy w nauce i kulturze Tomsku oraz Syberii Zachodniej*. Wrocław 2008, Wydawnictwo Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego.

⁶ Itogi Wsierossijskoj pieriepisi nasielenija 2010 goda w otnoszenii diemograficzeskich i socjalno- ekonomicznych charakteristik otdielnych nacyonalnostiej: http://www.gks.ru/free_doc/new_site/-/perepis2010/croc/results2.html (5.01.2015).

na Syberii⁷. Z kolei Klub Polonii Przyirtysza skupia wokół siebie historyków amatorów, dziennikarzy, miłośników kultury polskiej, których celem jest popularyzacja historii polskiej społeczności na terenach Przyirtysza. Działalność członków Klubu Polonii koncentruje się na upamiętnianiu miejsc pamięci. Są to głównie czynności związane ze stawianiem pomników, tablic pamiątkowych lub krzyży na cmentarzach⁸.

W 1998 roku powstało pierwsze stowarzyszenie polonijne w Omsku. Było to Omskie Obwodowe Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Rodzina” (ros. Омская региональная общественная организация Польское культурно-просветительское общество „Rodzina”). W 2008 roku stowarzyszenie zostało przeorganizowane i zmieniło nazwę na Omskie Obwodowe Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Rodzina – Семья”⁹. Od początku istnienia funkcję prezesa organizacji pełniła Eugenia Bote (1998–2012), Stanisław Kuriata (2013–2014) oraz Wlentya Szmakova (2014–)¹⁰. Poza tym stowarzyszenie „Rodzina – Семья” posiada filie w Tarze¹¹ i Azowie¹².

W 2004 roku powstała druga organizacja, mianowicie Polskie Centrum Kulturalno-Oświatowe „Polonez” (ros. Полский Культурно-просветительский центр «Полонез»). Od początku działalności stowarzyszenia funkcję prezesa pełni Lubow Nesterowa. Działalność organizacji koncentruje się w Omsku i w wiosce Despotzenowce¹³.

⁷ P. Krajewskij: *10-letije omskoj „Siemji”*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46), s. 24–25.

⁸ Tenże: *My pomnim was, polaki Sibiri!*. „Rodacy” 2008, nr 4 (45), s. 17–18.

⁹ Tenże: *10-letije omskoj „Siemji”*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46), s. 24–25.

¹⁰ Rodzina, 2008–2012, Sprawozdania roczne za okres 2008–2012.

¹¹ Współczesna społeczność polska w Tarze to przede wszystkim potomkowie zesłańców postyczniowych oraz dobrowolnych migrantów, którzy przybyli na Syberię w ramach reformy P. A. Stołypina z przełomu XIX i XX wieku. Por. A. Krich: *Dobrowolnaja agrarnaja migracyja polskiego nasilenija w Zapadnuju Sibir’ w kontiektie etniczskoj idientycznosti i idientifikacji polakow (koniec XIX–XX wiekow)*. „Almanach historyczny” 2015, T. 17; N. Możan, J. Osincewa: *Russko-polskije kontakty w Tarskom Priirtysyje*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46), s. 26.

¹² Po upadku Związku Radzieckiego w rejonie azowskim utworzono „Azowski Niemiecki Rejon Narodowościowy”. Od 1992 roku na omawiany obszar przybywała ludność niemiecka z terytorium Kazachstanu. Wśród osób migrujących znaleźli się również Polacy, Ukraińcy i Białorusini, którzy zdecydowali się zamieszkać na terytorium obwodu omskiego.

¹³ Despotzenowka została założona w 1892 roku przez zesłańców postycznio-
wych, którzy mimo manifestu Aleksandra III z 1883 roku zdecydowali się pozostać na Syberii. W latach 30. XX wieku mieszkańcy wioski padli ofiarą represji stalinowskich.

Organizacja zajęć z języka polskiego

Jednym z podstawowych działań omawianych stowarzyszeń jest prowadzenie zajęć z języka polskiego, historii i kultury polskiej. Są one prowadzone zarówno przez nauczycieli oddelegowanych przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG), jak i miejscowych działaczy polonijnych.

Dotychczas zajęcia z języka polskiego prowadziły: Agnieszka Grzelak (2005–2007), Barbara Curyło (2007–2010), Joanna Stankiewicz (2010–2011), Elżbieta Radecka (2011–2013), Anna Matusiak (2013–2015), Katarzyna Markowska (2015–2016). Z kolei zajęcia z historii i kultury polskiej prowadzone są przez miejscowych działaczy – Lubow Nesterową i Wierę Makucką¹⁴.

W latach 2006–2007 lekcje z języka polskiego prowadziła Maria Bogucka, która przebywała w Omsku w ramach stażu na Uniwersytecie im. F. Dostojewskiego. Współpracę z stowarzyszeniem „Polonez” wspomniana następująco: „Niestety, w 2006/2007 roku, nauczyciel języka polskiego nie przyjechał i gdy dowiedziałam się o tych trudnościach, zgodziłam się by prowadzić zajęcia języka polskiego w czasie wolnym od zajęć akademickich. W każdą sobotę prowadzę lekcje języka polskiego dla: dzieci (o godz. 15:00) i dorosłych (o godz. 16:00) w Szkole Podstawowej nr 150. Sala jest bardzo dobrze wyposażona (telewizor, odtwarzacz CD, odtwarzacz wideo, kasyety video, książki). Wszystko to, ułatwia przyswajanie materiału. Oprócz tego, w sali znajdują się symbole narodowe Polski, zdjęcia wybitnych Polaków, mapa Polski, co stwarza atmosferę przebywania w Polsce. Grupy są dosyć liczne. Mamy blok tematyczny, który razem realizujemy. Dzieci i dorośli są szczególnie zainteresowani ćwiczeniami na słuch, a także zajęciami przy wykorzystaniu wideokaset »Polskiej Fundacji Upowszechniania Nauki – Uczymy się polskiego«. Zajęcia w soboty są organizowane w taki sposób, by po lekcji języka polskiego (sala nr 306), każda grupa przeszła do sali muzycznej (nr 105) i uczyła się polskich

W drugiej połowie XX wieku, w wyniku reform gospodarczych do Despotzenowki migrowali mieszkańcy pobliskich wiosek (głównie rosyjskich i białoruskich). Współcześnie stowarzyszenie „Polonez” stara się upamiętniać historię Polaków w wiosce. Od paru lat członkowie organizacji opiekują się cmentarzem, zbierają wywiady, materiał archiwalny i fotograficzny od mieszkańców „polskiej wioski”. Por. A. Rakowa: *Despodzinowka*. „Rodacy” 2009, nr 3 (48), s. 17–18; Polonez, 2014, Sprawozdanie z lat 2004–2014.

¹⁴ W. Makuckaja: *Origami – to jest bajkowy świat, który możesz stworzyć sam*. „Rodacy” 2007, nr 3 (38), s. 29; Polonez, 2014, Sprawozdanie z lat 2004–2014.

pieśni. Zachwycające zajęcia muzyczne dla dzieci i dorosłych prowadzi Przewodnicząca Centrum Nesterova Ljubov Leonidovna, co ułatwia uczyć się zapoznanie się nie tylko z muzyką Polski, ale także pomaga w powtórzeniu materiału, który był do tej pory i rozszerza zakres słownictwa¹⁵.

Od 2013 roku zajęcia są prowadzone w soboty i niedziele. Poza tym, organizowane są spotkania indywidualne, w szczególności dla osób przygotowujących się do egzaminów wstępnych na uczelnie wyższe w Polsce, wyjeżdżających na konkursy i festiwale polonijne oraz żyjących poza Omskiem (przykładem są mieszkańcy Tary oraz Despotzenowki).

W organizacji „Rodzina–Семья” odbywają się zajęcia z dwiema grupami. W pierwszej znajdują się członkowie posługujący się językiem polskim na poziomie komunikacyjnym. Z kolei do drugiej uczęszczają osoby rozpoczynające naukę. Każde zajęcia trwają półtorej godziny. Liczba osób uczestniczących na spotkaniach sięga od pięciu do dziesięciu¹⁶. Zajęcia prowadzone są w małych grupach, teoretycznie umożliwiających płynną i sprawną pracę nauczyciela. W rzeczywistości, jak podkreślała nauczycielka Anna Matusiak, trudnością jest zbyt częsta zmienność słuchaczy. Uniemożliwia to zachowania ciągłości programu, a podejmowana tematyka musi być dopasowana do poszczególnych osób.

Ponadto w Omsku organizowane są spotkania przeznaczone dla uczestników zespołu taneczno-instrumentalnego „Skowroneczki”, kierowanego przez Olgę Perminową. Zajęcia dla tej grupy są prowadzone okazjonalnie, zależnie od zaplanowanej działalności artystycznej. W zespole uczestniczy od czterech do ośmiu osób w wieku od dziesięciu do czternastu lat.

Z kolei w stowarzyszeniu polonijnym „Polonez” zajęcia odbywają się 1–2 razy w tygodniu. Podobnie jak w „Rodzinie–Семья”, lekcje trwają półtorej godziny¹⁷. Mieszkańcy Omska uczęszczający na spotkania stowarzyszenia są podzieleni na trzy grupy, z czego każda pobiera naukę z języka polskiego oraz zajęcia z kultury i historii polskiej. Grupy są podzielone zgodnie z poziomem znajomości języka polskiego (lub stażu jako członek stowarzyszenia). Do pierwszej uczestniczą osoby, które dopiero rozpoczęły naukę języka. W drugiej grupie są osoby kontynuujące naukę, a także aktywnie uczestni-

¹⁵ M. Bogucka: *Uczymy języka kraju naszych przodków, ponieważ jest najpiękniejszy na świecie*. „Rodacy” 2009, nr 2 (39).

¹⁶ Zajęcia prowadzone są we współpracującej organizacji – Dziecięce Centrum Ekologiczne (ros. *Dietskij ekologo-biologiczeskij centr*).

¹⁷ Spotkania „Poloneza” odbywają się w Bibliotece im A. Puszkina w Omsku.

czące w spotkaniach pozalekcyjnych, tj. próby zespołu, koncerty, festiwale. Trzecia grupa składa się z osób najbardziej zaangażowanych w działalność organizacji i posługują się językiem polskim w sposób komunikatywny. Na każde spotkanie przychodzi około 20 osób. Zajęcia z języka polskiego prowadzone są przez oddelegowanego nauczyciela z Polski. Z kolei lekcje z historii i kultury polskiej są prowadzone przez lokalną działaczkę – Lubow Nesterową. Na spotkaniach przedstawiane są wybrane wydarzenia i postacie historyczne, tradycyjne oraz współczesne elementy kultury polskiej, a także prowadzone są próby zespołu taneczno-wokalnego stowarzyszenia.

Organizacje polonijne współpracują również w omskich placówkami oświatowymi. Dotychczas organizowano między innymi warsztaty teatralne i malarskie oraz lekcje z języka polskiego, historii i kultury polski¹⁸.

Zajęcia z języka polskiego odbywają się bezpłatnie i przeznaczone są dla wszystkich, niezależnie od przynależności do grupy społecznej lub kulturowej. W wymienionych omskich stowarzyszeniach polonijnych zrzeszają się zarówno osoby utożsamiające się z narodem polskim, Sybiryacy mający pochodzenie polskie, jak i osoby nieposiadające korzeni polskich.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów (w ramach badań etnologicznych przeprowadzono blisko 60 wywiadów jakościowych) można wyróżnić kilka najczęściej powtarzających się powodów, dla których osoby uczestniczą w zajęciach z języka polskiego lub w działalności stowarzyszeń polonijnych.

Pierwsza grupa osób, zazwyczaj w wieku powyżej 40 lat (duża grupa tych osób określa się jako „syberyjscy Polacy”, „omscy Polacy” lub „Polacy”), podkreśla, że zajęcia z języka polskiego umożliwiają im poznanie języka przodków. Uczęszczanie na spotkania w organizacji i możliwość nauki języka traktują jako przywilej, którego nie mieli ich rodzice lub dziadkowie. Przy czym język polski postrzegają jako „obcy”, ponieważ nie jest używany w życiu codziennym, przez co tłumaczą słaby poziom znajomości polskiego. Dla tych osób determinantem do nauki języka polskiego jest możliwość spotkania się ze znajomymi w stowarzyszeniu, omówienia bieżących spraw organizacyjnych i posłuchanie „prawdziwego języka polskiego” od nauczycielek polonijnych.

Druga grupa osób podkreśla, że powodem uczęszczania na zajęcia z języka polskiego jest pełniona funkcja w stowarzyszeniach polonijnych. Znajomość języka jest dla nich niezbędna do sprawnej pracy, podtrzymania kontaktów i współpracy z polskimi organizacjami. Dodatkowo grupa ta pełni

¹⁸ I. Władimirowa: *Wnie szkolnoj programmy*. „Rodacy” 2011, nr 3 (56), s. 16.

rolę organizatorów i opiekunów wyjazdów do Polski na wszelkiego rodzaju festiwale, konkursy lub spotkania polonijne. Jest to grupa „liderów społeczno-kulturowych” lub „rzeczników grupowych”¹⁹, posiadająca autorytet wśród pozostałych członków stowarzyszeń polonijnych.

Następną grupę stanowią osoby młodsze, tj. uczniowie i studenci. Dla tych osób asumptem do aktywności w organizacjach polonijnych jest możliwość rozwoju osobistego i wzrost kompetencji językowych, artystycznych, organizatorskich lub społecznych. Udział w spotkaniach polonijnych argumentują tym, iż umożliwia im poznanie nie tylko języka polskiego, ale także historii i kultury.

Należy zaznaczyć, że wśród uczestników młodszego pokolenia znajdują się osoby różnej samoidentyfikacji kulturowej. Obok Polaków są Rosjanie, Ukraińcy, Łotysze oraz Sybericy. Dla jednych udział w życiu organizacji motywowany jest potrzebą pielęgnowania własnej tożsamości lub poszukiwania korzeni. Dla innych celem zaangażowania w działalność stowarzyszenia są możliwości rozwoju osobistego, wyjazdu na studia i projekty polonijne do Polski.

Z kolei Polacy, którzy nie są zainteresowani zajęciami lub w ogóle członkostwem w stowarzyszeniach polonijnych, podkreślają, że znajomość języka polskiego lub aktywność w instytucjach tego typu nie jest determinantem „bycia Polakiem na Syberii”. Zaznaczają, że dla nich język polski nie jest praktyczny, a oni nie chcą żyć w Polsce, ponieważ to Syberia jest ich domem.

W obwodzie omskim żyje około 2000 Polaków (tj. utożsamiających się narodem polskim), z tego na zajęcia uczęszcza około 100 osób, posiadających zróżnicowaną paletę samoidentyfikacji kulturowej. Aktywni działacze lokalni, tzw. przewodnicy kulturowi, podkreślają, że współczesną rolą tych organizacji nie jest zamknięcie się polskiej diaspory w małej enklawie, ale upowszechnianie kultury, języka i tradycji polskiej. Z tego powodu w działaniach stowarzyszeń polonijnych równocześnie biorą udział miejscowi Polacy, a także pozostali przedstawiciele społeczności lokalnej. W kontekście popularyzacji języka polskiego na terytorium Przyirtysza stowarzyszenia polonijne organizują między innymi „Wielkie dyktando z języka polskiego” w Omsku²⁰.

Poza tym omscy Polacy organizują spotkania mające na celu upowszechnianie kultury polskiej wśród lokalnej społeczności. Dokonują tego poprzez

¹⁹ B. Latour: *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii akta-r-sieci*. Kraków 2010, Universitas; F. Znaniecki: *Współczesne narody. Socjologiczne studium*. Warszawa 1990, PWN.

²⁰ Zob.: <http://top55.info/news/newsid/61348/> (12.08.2016).

organizowane koncerty²¹, spotkania poetyckie oraz wydarzenia takie jak „Dni Kultury Polskiej”²². Dodatkowo wspólnie z lokalną władzą organizują wydarzenia związane z Omskiem (np. Dzień Miasta, Święto Biblioteki) lub wydarzenia państwowe (np. Dzień Zwycięstwa), w których prezentują polskie stroje ludowe (krakowski i łowicki), historię i folklor polski.

Poza wspomnianą działalnością organizacji polonijnych język polski jest obecny w programach uczeni wyższych. Od 2010 roku w Agrarnym Uniwersytecie P. A. Stołypina w Omsku działa Polskie Centrum Historii Języka i Kultury, w którym odbywały się zajęcia z języka polskiego. Poza tym naukę języka polskiego dla swoich studentów oferuje uniwersytet im. F. Dostojewskiego w Omsku. A. Janukowska podkreśla, że celem zajęć jest zainteresowanie studentów polsko-rosyjskimi powiązaniem w historii regionu (w różnych sferach: kultura, polityka, ekonomia), a także podjęcie badań nad tymi zagadnieniami²³.

Dodatkowo nauka języka polskiego pojawia się w ofertach prywatnych szkół językowych w Omsku. Przykładowo szkoła Hogwardt Omsk oferuje nauczanie indywidualne i grupowe języka polskiego²⁴. Dodatkowo w ostatnich latach upowszechnia się nauka języka poprzez e-learning²⁵.

Podsumowując, w artykule przedstawiono wybrane zagadnienia organizacji nauki języka polskiego w stowarzyszeniach polonijnych w Omsku i okolicach, wskazano na ich współczesną rolę – funkcję pomostową między narodem polskim i rosyjskim. Aktualnie organizacje polonijne skupiają się na upowszechnianiu szeroko rozumianej kultury polskiej w lokalnym środowisku. Członkami organizacji nie są wyłącznie miejscowi Polacy lub Sybiracy polskiego pochodzenia, ale także osoby zainteresowane kulturą

²¹ Ładan A: *Muzyka Szopiena*. „Rodacy” 2015, nr 68) 4), s. 13–12; N. Kazydub, S. Mulina: *Dan pamięci*. „Rodacy” 2009, nr 46) 1), s. 15; „*Ojczyzna! Oj, czy zna?*” – IV edycja Konkursu Wiedzy o Polsce. „Rodacy” 2015, nr 65) 1), s. 13; W. Szmakowa: *Prazdnowanije Dnia Konstytucji Polszy w Omskoj «Rodzinie-Siemje»*. „Rodacy” 2015, nr 66) 2), s. 17.

²² W. Szmakowa: *Dni polskoj kultury w Omskie*. „Rodacy” 2015, 2 (66), s. 18–19; W. Szmakowa: *Dni tolerantnosti i polskoj kultury w Omskie*. „Rodacy” 2014, 4 (64), s. 8.

²³ A. Junakowskaja: *Polskij jazyk opy't priepodawanija i pierspiekiwy*. W: S. Leonczik (red.): *Izuczenije polskogo jazyka w Sibiri*. Abakan 2008, c. 59–61.

²⁴ Zob.: http://hogwarts-omsk.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=1035:2014-03-13-21-54-21&catid=129:2014-03-15-15-52-14&Itemid=915 (12.08.2016).

²⁵ Zob.: <https://preply.com/omsk/repetitory--polskiego> (12.08.2016).

polską. Otwarty charakter omawianych organizacji umożliwia z jednej strony większy zasięg społeczny, a z drugiej kontynuację podtrzymania pamięci o Polakach na Syberii.

Uczestnicy zajęć z języka polskiego motywują w sposób zróżnicowany swój udział w życiu organizacji polonijnych. Dla jednych współdziałanie w zajęciach umożliwia poczucie wspólnoty, manifestację swojej tożsamości i odrębności kulturowej. Należy podkreślić, że dla wielu znajomość języka polskiego jest elementem uzupełniającym, a zasadnicza rola tkwi w aspekcie integracyjno-towarzyskim. Dla drugich jest to realizacja aspiracji osobistych, społecznych, kulturowych, zawodowych lub politycznych. Jeszcze dla innych udział w życiu zinstytucjonalizowanym jest zbyteczny, mimo to podkreślają swoją tożsamość kulturową w codziennym życiu.

Bibliografia

- Angrosino M.: *Badania etnograficzne i obserwacyjne*. Warszawa 2010, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Archiwum stowarzyszenia polonijnego: Omskie Obwodowe Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Rodzina-Семья”
- Archiwum stowarzyszenia polonijnego: Omska Obwodowa Organizacja Polska Centrum Kulturalno-Oświatowa „Polonez”
- Atkinson P., Hammersley M.: *Metody badań terenowych*. Poznań 2000, Zysk i S-ka.
- Bobryk A. (red.): *Życie społeczne Polaków na Wschodzie. Wybrane zagadnienia*. Siedlce 2007, Archiwum Państwowe.
- Bogucka M.: *Uczymy języka kraju naszych przodków, ponieważ jest najpiękniejszy na świecie*. „Rodacy” 2009, nr 2 (39).
- http://hogwarts-omsk.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=1035:2014-03-13-21-54-21&catid=129:2014-03-15-15-52-14&Itemid=915 (12.08.2016).
- <https://preply.com/omsk/repetitory--polskiego> (12.08.2016).
- <http://top55.info/news/newsid/61348/> (12.08.2016).
- Itogi Wsierossijskoj pieriepisi nasielenija 2010 goda w otnoszenii diemograficzeskich i socjalno-ekonomiczeskich charakteristik otdzielnych nacyonalnostiej*: http://www.gks.ru/free_doc/new_site-/perepis2010/croc/results2.html (5.01.2015).

- Junakowskaja A.: *Polskij jazyk opy't priepodawanija i pierspiekiwy*. W: S. Leonczik (red.): *Izuczenije polskiego jazyka w Sibiri*. Abakan 2008.
- Kabzińska I.: *Polacy na Białorusi – informacja o badaniach prowadzonych przez pracowników Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie*. „Etnografia Polska” 1995, t. XXXIX, z. 1–2.
- Kabzińska I.: *Metoda biograficzna w badaniach etnologicznych*. W: J. Kowalska, S. Szykiewicz, R. Tomicki (red.): *Czas zmiany, czas trwania. Studia etnologiczne*. Warszawa 2003, Biblioteka Etnografii Polskiej.
- Kazydub N., Mulina S.: *Dan' pamiaty*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46).
- Krajewskij P.: *10-letije omskoj „Siemji”*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46).
- Krajewskij P.: *My pomnim was, polaki Sibiri!*. „Rodacy” 2008, nr 4 (45).
- Krich A.: *Dobrowolnajaagrarnaja migracyja polskiego nasilenija w Zapadnuju Sibir' w kontiektie etniczieskojidientycznosti i idientifikacyi polakow (koniec XIX–XX wiekow)*. „Almanach historyczny” 2015, T. 17.
- Kuczyński A., Marczyk M. (red.): *Polacy w nauce i kulturze Tomaska oraz Syberii Zachodniej*. Wrocław 2008, Wydawnictwo Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kuczyński A., Michalska M. (red.): *Kultura i świadomość etniczna Polaków na Wschodzie*. Wrocław 2004, KEiAK UWr: OBW UWr.
- Latour B.: *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*. Kraków 2010, Wyd. Universitas.
- Ładan A.: *Muzyka Szopiena*. „Rodacy” 2015, nr 4 (68).
- Makuckaja W.: *Origami – to jest bajkowy świat, który możesz stworzyć sam*. „Rodacy” 2007, nr 3 (38).
- Możan N.: *Osincewa J.: Russko-polskije kontakty w Tarskom Priirtyszje*. „Rodacy” 2009, nr 1 (46).
- „Ojczyzna!, Oj, czy zna?” – IV edycja Konkursu Wiedzy o Polsce. „Rodacy” 2015, nr 1 (65).
- Olszewskij W.: *Issledowanije polskoj diaspory w Sibiri. Dilemmy antropologii*. W: L. W. Tataurowa, W. A. Borzunow (ried.): *Kultura russkich warchieologiczeskich issledowanijach. Sbornik naucznych statiej*. Omsk – Tiumien' – Jekatierinburg 2014, Izd-wo Magiełan.
- Ozierowa O.: *Polaki Zapadnoj Sibiri w usłowijachprowiedienija czriezwycajnoj politiki w 1920–1930 g*. Omsk 2014 KnigoGrad.
- Piotrowski M.: *Uwagi o metodyce terenowych badań etnograficznych*. W: T. Karwicka (red.): *Metodologiczne problemy współczesnych badań nad kulturą i tradycji*. Toruń 1991, UMK.

- Rakowa A.: *Despodzinowka*. „Rodacy” 2009, nr 3 (48).
- Szmałkowska W.: *Prazdnowanije Dnia Konstitucyi Polszy w Omskoj «Rodzinie -Siemje»*. „Rodacy” 2015, nr 2 (66).
- Szmałkowska W.: *Dni polskoj kultury w Omskie*. „Rodacy” 2015, 2 (66).
- Szmałkowska W.: *Dni tolerantnosti i polskoj kultury w Omskie*. „Rodacy” 2014, nr 4 (64).
- Władimirowa I.: *Wnie szkolnoj programmy*. „Rodacy” 2011, nr 3 (56).
- Znanięcki F.: *Współczesne narody. Socjologiczne studium*. Warszawa 1990, PWN.

The Polish language as an element of intercultural cooperation – the case of the Polish community associations in the Irtysh Region in Western Siberia

Abstract: The article shows the phenomenon of learning the Polish language in Polish diaspora organizations in the Irtysh region in West Siberia. The aim of the article is to present activities the organizations with particular regard to teaching Polish. The article also shows the methods of teaching Polish, the presence of the Polish language in educational institutions in Omsk and the importance of the Polish language for people who attend classes at Polish diaspora organizations.

The article is an ethnographic description based on long-term and stationary fieldwork in West Siberia.

Key words: Polish in Siberia, learning Polish language in Siberia, the Irtysh region, ethnographic research methods

Translated by Michał Antonowicz